

א"ל אלכסנדר מי הללו. אמרו לו יהודים שמרדו בך. כיון שהגיע לאנטיפרס זרחה חמה ופגעו זה בזה. כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו. אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה. אמר להם דמות דיוקנ* של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי. אמר להם למה באתם. אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחזר יתעון עובדי כוכבים להחריבו. אמר להם מי הללו. אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך. אמר להם הרי הם מסורין בידיכם. מיד נקבום בעקביהם* ותלאום בזנבי סוסייהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כו' (מקום מושבן של כותיים). חרשוהו זורעוהו כרשינין (פירוש מאכל בהמה) כדרך שבקשו לעשות לבית אלוקיננו. ע"כ.

וכנגד ד' יסודות. עפר, נגד גוף ודומם. מים, נגד נפש וצומח. רוח, נגד רוח וחי. אש, נגד נשמה ומדבר.

והיצה"ר מויק לאדם בכמה אופנים, פעמים בגוף, שמטיל יסורים על הגוף בכדי שיבטל מתורה ומצות. ופעמים בנפש, שמחטיאה, וכו'. וכל הד' היסודות שבאדם, כל אחד מוליד פחיתות באדם, ומחמתם קרוב לבוא לידי חטא. ולכן נתן לנו השי"ת תורה ומצות כו' השומרים ומגינים על האדם כאשר ידבק בהם. המצות הן מן הארץ, כגון לולב סוכה כו', והם מגינים על הפחיתות הבא מחלקי הדומם והצומח. והתורה שהיא מן השמים, מגינה על הפחיתות הבא מאש ואויר (אדם ובעל חי).

ועל זה אמרו, משל לאדם שהי' מהלך באישון לילה, שהוא העדר האור, שהוא יום. והוא התורה שנקראת אור. והיינו שאין לו תורה. ואפילה, שאין לו אפילו נר, דהיינו מצות. שאין בידו לא אור ולא נר. לא תורה ולא מצות. ולכן הי' מתיירא מן הקוצים והברקנים, הוא הצומח. ומן הפחיתים, שהוא דומם. ומן החי' רעה, שהוא חי. ומן הלסטים, הוא המדבר. מפחיתות הבא מאלו הי' מתיירא, כי אין בידו תורה ומצות.

נדמנה לו אבוקה של אור, שהוא מצוה שנקראת נר, כמ"ש כי נר מצוה. ניצול מן הפחיתים, שהוא הדומם. ומן הקוצים והברקנים, שהוא הצומח. ועדיין מתיירא מחי' רעה, שהוא החי. ומן הלסטים, הוא המדבר. כי אין בידו תורה. כיון שהאיר היום, שהוא אור תורה, ניצל מחי' רעה ומלסטים כו'. עכ"ל, וע"ש עוד.

והנה כל הצלתם של שמעון הצדיק ויקירי ישראל, לא באה ע"י חרב וחנית, אלא ע"י אבוקות של אור וזריחת החמה, נר מצוה ותורה אור, המצילין מכל פגעי עולם. והם הצילום בלילה מן הקוצים כו', ואח"כ מהמדבר, אלכסנדרוס והכותים. והנה הכותים הרשעים רצו לבטל ישראל מתורה וממצות, המצילות מהאדם והחי והצומח והמדבר, כמבואר לעיל. ולכן כשנמסרו הכותים בידיהם, הענישו אותם ע"י זה שנקבום בעקביהם, בחינת אדם, ותלאום בזנבי סוסייהם, בחינת החי. וגררום על הקוצים והברקנים, בחינת צומח. וכשהגיעו להר גריזים, חרשוהו, בחינת דומם. ודו"ק.

"ויתר יצק אש" note: "צק"*

א"ל אלכסנדר מי הללו
זרחה חמה ופגעו זה בזה
השתחוה לפניו
דמות דיוקנ* של זה
אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחזר יתעון עובדי כוכבים להחריבו
אמר להם מי הללו
אמר להם הרי הם מסורין בידיכם
מיד נקבום בעקביהם*
ותלאום בזנבי סוסייהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כו'
חרשוהו זורעוהו כרשינין (פירוש מאכל בהמה) כדרך שבקשו לעשות לבית אלוקיננו. ע"כ.

א"ל אלכסנדר מי הללו
זרחה חמה ופגעו זה בזה
השתחוה לפניו
דמות דיוקנ* של זה
אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחזר יתעון עובדי כוכבים להחריבו
אמר להם מי הללו
אמר להם הרי הם מסורין בידיכם
מיד נקבום בעקביהם*
ותלאום בזנבי סוסייהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כו'
חרשוהו זורעוהו כרשינין (פירוש מאכל בהמה) כדרך שבקשו לעשות לבית אלוקיננו. ע"כ.

הישועה הגדולה הנ"ל שבאה ע"י שמעון הצדיק, עוד מחזקת את קושייתנו הנ"ל. כי איזה התאמצות גדולה התאמץ שמעון הצדיק בענין הנ"ל. הלא הקב"ה הכין מראש את הישועה בזה שהראה את דמות דיוקנו דשמעון הצדיק בפני אלכסנדרוס מוקדון במלחמותיו. וכל פעולתו של שמעון הצדיק לא היתה אלא להופיע בפניו בבגדי כהונה. לא כן החשמונאים הקדושים שהתאמצו במלחמות עצומות ומסירות נפש ממש, כידוע.

ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק

והנה בגמ' יומא (ל"ט). איתא, ת"ר ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק (בכהונה גדולה) היה גורל עולה בימין (גורל דשעיר לד' הי' עולה לשעיר הימיני, והוא כבוד לד' ית') מכאן ואילך פעמים עולה בימין, פעמים עולה בשמאל. והי' לשון של זהורית מלבין (צמר אדום שקשרו בראש שעיר המשתלח היה מלבין ביוה"כ לסימן שמחל הקב"ה לישראל). מכאן ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין. והיה נר מערבי דולק (כל הלילה וגם בבוקר). מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה. והיה אש של מערכה מתגבר (ודולק מאיליו בלא תוספת עצים) כו'. מכאן ואילך פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר ולא היו כהנים נמנעים מלהביא עצים להמערכה כל היום כולו. ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר. מכאן ואילך נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם כו' וכל כהן מגיעו כפול וכו'. ע"כ. הנה מבואר שבתקופת כהונתו של שמעון הצדיק הי' המצב בביהמ"ק כולו למעלה מהטבע, ואח"כ נהיה המצב יותר טבעי. ויש לעיין בזה ולהבין מה בין תקופתו לתקופות שבאו אחריו.

דברי הרמב"ם והרמב"ן שמצבן של ישראל תלוי בקיום המצוות

הנה הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות תשובה כתב וז"ל: הקב"ה נתן לנו תורה זו עץ חיים היא, וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העוה"ב. ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו (בתורה) הוא זוכה.

א"ל אלכסנדר מי הללו
זרחה חמה ופגעו זה בזה
השתחוה לפניו
דמות דיוקנ* של זה
אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחזר יתעון עובדי כוכבים להחריבו
אמר להם מי הללו
אמר להם הרי הם מסורין בידיכם
מיד נקבום בעקביהם*
ותלאום בזנבי סוסייהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כו'
חרשוהו זורעוהו כרשינין (פירוש מאכל בהמה) כדרך שבקשו לעשות לבית אלוקיננו. ע"כ.

א"ל אלכסנדר מי הללו
זרחה חמה ופגעו זה בזה
השתחוה לפניו
דמות דיוקנ* של זה
אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחזר יתעון עובדי כוכבים להחריבו
אמר להם מי הללו
אמר להם הרי הם מסורין בידיכם
מיד נקבום בעקביהם*
ותלאום בזנבי סוסייהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כו'
חרשוהו זורעוהו כרשינין (פירוש מאכל בהמה) כדרך שבקשו לעשות לבית אלוקיננו. ע"כ.

והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה וטובת נפש, ונהגה בחכמתה תמיד (התמדת התורה), שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי* ומלחמה ורעב וכיוצא בהם. וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע ושלוש כו' כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנוים ללמוד כו' ולעשות המצוה כדי שנוכה לחיי העוה"ב. וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מדעת ונעסוק בהבלי הזמן כו', שדיין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העוה"ז שהן חזקו ידיהם לבעוט, ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותם מלקנות העוה"ב כו'. עיין שם עוד דברים נפלאים.

ועיין ברמב"ן ז"ל בראשית (מ"ו, ט"ו) וז"ל כל יסודות התורה בנסים נסתרים הם, ועם התורה אין בכל ענינו רק נסים לא טבע ומנהג. שהרי יעודי התורה כולם אותות ומופתים, כי לא יכרת וימות בטבע הבא על אחת מן העריות או האוכל חלב, ולא יהיו השמים כבזל בטבעם מפני זרעו בשנה השביעית. וכן כל יעודי התורה בטובות ההן וכל הצלחת הצדיקים בצדקתם וכל תפלות דוד מלכנו וכל תפלותינו נסים ונפלאות כו', עיין שם. וכן כתב בסוף פרשת בא, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד. אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהן יכריחנו ענשו כו', עיין שם. והנה מדברי הרמב"ם והרמב"ן הנ"ל יוצא לנו שעצם הצלחתן של ישראל בקיום המצוות תלוי בזה גופא אם הם משתדלין ומתאמצים לעשות את המצוות בשמחה ובטובת נפש, פירוש בכל לבבם ובכל נפשם וכו'. וכפי המדה שמשתדלים ומתייגעים לקיים את מצוות התורה, כן מסייעין להם מן השמים להצליח, למעלה מן הטבע.

שמעון הצדיק הי' אומר על ג' דברים העולם עומד

תנן, (אבות פ"א) שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא הי' אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם, ע"כ.

וידועים דברי המפרשים ז"ל שכל התנאים הקדושים שהוכאו דבריהם בפרקי אבות בודאי אמרו דברים הרבה בחייהם, אמנם מה ששנינו בכל אחד ואחד מהם — הוא היה אומר, פירושו שבמאמר זה היה רגיל לחזק את בני דורו. ויש לעיין מה גרם לשמעון הצדיק להגיד תמיד לבני דורו שהעולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.

דברי הרמב"ן והגר"א על אריסטו היוני

והנה ידוע שאלכסנדרוס מוקדון היה תלמידו של אריסטו היוני אביהם של חכמי הטבע. והרמב"ן כותב על אריסטו (ויקרא ט"ז, ח') וז"ל המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי הינוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו. והגיס לו דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת. עכ"ל. ובהקדמה לפירוש הגר"א ז"ל לפרקי אבות, כתב תלמידו הרב מנחם מענדל ז"ל משקלאוו וז"ל, אמר רבנו הגאון שוודאי הוא שהי' אריסטו כופר מתחילה ועד סוף. שאלו הי' בא לפני, הייתי מראה לו סיבוב החמה והלבנה עם כוכביהם מאירים על השולחן הזה כאשר יאירו ברקיע השמים, ואיך הי' מכחיש בדעתו לומר שהעולם מתנהג ע"פ הטבע, וכי היה מהנמנע לשמעון הצדיק שהיה בדורו להראות לו נפלאות רבות מגבורות הש"י. אלא שהיה אריסטו יודע רבונו ומכוון [למרוד בו] כו'. עכ"ל.

דברי הרא"ש והריב"ש על חכמת התורה וחכמת הטבע

והרא"ש ז"ל כתב בתשובה (כלל נ"ה) חכמת הפילוסופיא וחכמת התורה והמשפטים אינם על דרך אחת. כי חכמת התורה היא קבלה למשה מסיני, והחכם ידרוש בה במדות שנתנה לדרש בהם ומדמה מילתא למילתא, אע"פ שאין הדברים נמשכים אחר חכמת הטבע אנו הולכין עפ"י הקבלה. אבל חכמת הפילוסופיא היא טבעית וחכמים גדולים היו והעמידו כל דבר על טבעו כו'. והוצרכו לכפור בתורת משה, לפי שאין כל התורה טבעית אלא קבלה. ועל זה נאמר תמים תהי' עם ד' אלוקיך, כלומר אפילו יצא לך הדבר חוץ מהטבע אל תהרהר על הקבלה אלא בתמימות התהלך לפניו, כו'. עכ"ל.